

DOI: 10.30495/jss.2022.1951264.1426

Research Paper

The role of crisis management in reducing natural disasters in the dilapidated context of Bandar Abbas from the perspective of urban sociology

Mohammad Reza Jaberi Nasab

Ph. D. Student, Department of Urban Planning, International Campus, Tabriz Branch, Islamic Azad University of Tabriz, Iran.

Akbar Abdollahzadeh Taraf

Assistant Professor of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran (corresponding author). E-mail: abdzad@iaut.ac.ir

Arash Saghafi Asl

Assistant Professor of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Hassan Sattari Sarbanqoli

Associate Professor, Department of Architecture, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Natural disasters are a major challenge in achieving urban resilience, sustainable development and need crisis management. Crisis management is the process of preventing a crisis or minimizing its effects when it occurs. One of the cities in Iran that is involved in the problem of natural disasters is Bandar Abbas. The main purpose of this study is crisis management in order to reduce accidents and natural damage in the dilapidated fabric of Bandar Abbas from the perspective of urban sociology. This research was applied based on the nature of the research. The research method was documentary-library and the analysis method was descriptive. Based on the obtained results, the suitable location of this city in relation to the coastline and the ongoing studies of reconstruction projects are among the opportunities available in the city of Bandar Abbas. In marginal and dilapidated urban contexts, lack of proper facilities, non-implementation of the administrative council at the macro level, public and non-transparent implementation of projects prepared for citizens and low level of health and lack of service facilities are considered as important threats for accidents and the natural damages of Bandar Abbas.

Conflict of interest:

ACCORDING TO THE AUTHORS, THE ARTICLE DID NOT HAVE ANY CONFLICT OF INTEREST.

Key words: *Crisis Management, Dilapidated Contexts, Vulnerability, Bandar Abbas.*

نقش مدیریت بحران در راستای کاهش سوانح و آسیب‌های طبیعی در بافت فرسوده شهر بندر عباس از دیدگاه جامعه‌شناسی شهری^۱

محمد رضا جابری نسب^۲

اکبر عبدالله‌زاده طرف^۳

آرش ثقفی اصل^۴

حسن ستاری ساربانقلی^۵

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۱۲

چکیده

سوانح طبیعی چالشی اساسی در دستیابی به تاب‌آوری شهری، توسعه پایدار و نیازمند مدیریت بحران است. مدیریت بحران فرآیندی برای پیشگیری از بحران و یا به حداقل رساندن اثرات آن به هنگام وقوع می‌باشد. یکی از شهرهای ایران که با مشکل حوادث طبیعی درگیر است، شهر بندرعباس است. هدف اصلی تحقیق حاضر، مدیریت بحران در راستای کاهش سوانح و آسیب‌های طبیعی در بافت فرسوده شهر بندرعباس از دیدگاه جامعه‌شناسی شهری می‌باشد. این پژوهش بر اساس ماهیت تحقیق، کاربردی بود. روش پژوهش، اسنادی- کتابخانه‌ای و شیوه تحلیل به صورت توصیفی انجام گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده، موقعیت مناسب این شهر نسبت به خط ساحلی و در حال انجام بودن مطالعات طرح‌های بازآفرینی از جمله فرصت‌های موجود در شهر بندرعباس می‌باشد. در بافت‌های حاشیه‌ای و فرسوده شهری، کمبود امکانات مناسب، اجرایی نبودن شورای اداری در سطح کلان محلات، علنی و شفاف نبودن مراحل اجرایی طرح‌های تهیه شده برای شهروندان و پایین بودن سطح بهداشت و کمبود امکانات خدماتی، تهدیدهای مهم برای وقوع سوانح و آسیب‌های طبیعی شهر بندر عباس به شمار می‌روند. واژگان کلیدی: مدیریت بحران، بافت فرسوده، آسیب‌پذیری، شهر بندر عباس.

۱. مقاله حاضر بر گرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان "تبیین سیاست‌گذاری‌های یکپارچه بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهری بر اساس ابعاد تاب‌آوری (نمونه: بافت فرسوده شهر بندرعباس)" دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز می‌باشد.

۲. دانشجوی دکتری گروه شهرسازی، پردیس بین‌الملل، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی تبریز، ایران.

۳. استادیار گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران (نویسنده مسئول). E-mail: abdzad@iaut.ac.ir

۴. استادیار گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

۵. دانشیار گروه معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

مقدمه

تجزیه و تحلیل شهر به عنوان یک واقعیت اجتماعی موضوع جامعه‌شناسی شهری است. جامعه‌شناسی شهری، تمامی مسائل اجتماعی جامعه شهرنشین را مورد مطالعه قرار می‌دهد. امروز شهرسازان، معماران و مهندسان تاسیسات شهری بیش از پیش به میزان قابل توجهی از رهاورد جامعه‌شناسی شهری استفاده می‌کنند و مفهوم شهرسازی و شهرنشینی را منحصر به جنبه معماری آن نمی‌دانند. یکی از مهم‌ترین مسایل شهری، سوانح طبیعی و نقش مدیریت بحران در راستای کاهش سوانح و آسیب‌های طبیعی در بافت فرسوده شهر می‌باشد. سوانح طبیعی چالشی اساسی در دست‌یابی به تاب‌آوری شهری و توسعه پایدار در کل جوامع است. شناخت شیوه‌های دست‌یابی به پایداری به وسیله الگوهای مختلف کاهش آسیب‌پذیری، برنامه‌ریزی و مدیریت بحران، جایگاه مناسبی در سیاست‌گذاری‌های ملی هر کشور باز کرده است تا شرایط مطلوبی را برای کاهش موثر خطرها در سطوح مختلف مدیریت بحران ایجاد کند (۵). مخاطرات محیطی این ظرفیت را دارند که در نبود سیستم‌های کاهش خطر به سوانحی هولناک و ویرانگر برای اجتماعات بشری تبدیل شوند. سکونتگاه‌های غیر استاندارد و قدیمی، جزء لاینفک شهرها بوده که اغلب دارای ارزش‌های فرهنگی، تاریخی، اقتصادی و کالبدی بوده و به عنوان سرمایه ملی به شمار می‌آیند. بافت‌های قدیمی و مساله‌دار نیازمند به حرکتی کنترل شده در جهت ادامه زندگی خود هستند. این حرکت در قالب یک پارادایم بهسازی و نوسازی تبلور می‌یابد. این الگو امری مداوم که در نهایت می‌باید به سیستمی خودجوش تبدیل شود و حل این معضل، آنی و سریع نیست بلکه فرایندی حساس و پیچیده است که مدیریت آن نیاز به طراحی برنامه‌های هدف‌مند کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت دارد. برای دست‌یابی به ساماندهی و احیای موفقیت‌آمیز، به شناخت دقیق بافت قدیمی و کل سیستم شهر و نظام منطقه‌ای نیاز است. شهر بندرعباس با دارا بودن خصایص کلانشهری و بعد اقتصادی، تجاری و مرزی بودن آن و همچنین از نظر گلوگاه صادرات و واردات کشور و از حیث اهمیت در سطح منطقه و کل کشور با مسائل کالبدی متعددی روبرو است که از جمله اساسی‌ترین آن بافت‌های نابسامان و فرسوده شهر بندرعباس است که با وسعتی معادل ۱۸۵۰ هکتار چهره شهر را به نامناسب‌ترین شکل ممکن ارائه کرده است. مسائل فرهنگی اجتماعی و عدم تجانس در بافت‌های اجتماعی علاوه بر مسائل کالبدی بر این نابسامانی دامن زده است. طرح‌های جامع تهیه شده نیز به عنوان یکی از برنامه‌های مهم کالبدی شهر با توجه به ماهیت و شرح خدمات خود، توجه چندانی به این معضل اساسی شهر نداشته و فضاهای نابسامان موجود را بدون هیچ گونه طرحی در طرح تفصیلی به حال خود گذاشته و طبق شرح خدمات تیپ به یک سری مسائل دیکته شده پرداخته و از طرفی رشد این فضاها نیز ناشی از عدم اجرای به موقع طرح جامع در طول مدت سپری شدن افق طرح می‌باشد. در این سال‌ها محله‌های مختلفی چون محله چاهستانی‌ها، کمربندی، آیت‌الله غفاری (شهناز قدیم)، شهرک توحید (شغو)، چهچکور،

دوهزار، اسلام‌آباد، حسین‌آباد و طلابند در بندر عباس شکل گرفت که هم اکنون به عنوان مناطق بافت مشکل‌دار شناخته می‌شوند. ساکنان این محله‌ها از داشتن زیرساخت‌های اولیه از جمله خیابان و کوچه-های مناسب محروم بوده و تا اصلاحات هندسی و جانمایی صورت نگیرد، ایجاد امکانات شهری مانند فضای سبز، فضای آموزشی، ورزشی و فرهنگی نیز امکان‌پذیر نخواهد بود. اجرای طرح بازآفرینی شهری در هرمزگان به منظور نوسازی و بازسازی بافت‌های فرسوده از سال ۱۳۹۶ زیر نظر اداره کل راه و شهرسازی شهر بندرعباس، از محله چاهستانی‌ها آغاز شده است. یکی از اقدامات در این زمینه، طراحی ۶۰۰ واحد مسکونی در کنار شهرک پیامبر اعظم (ص) بندر عباس است که تعدادی از ساکنان محله چاهستانی‌ها، می‌توانند در آن ساکن شوند. سالانه ۱۰ درصد بافت فرسوده و ناکارآمد شهری در سطح کشور بازسازی می‌شود. بر اساس آمارهای موجود تا سال ۱۴۰۰ شمسی باید ۱۳۳۴ محله در ۵۴۳ شهر با جمعیت ۱۰ میلیون نفر با اختصاص سالانه ۲۵ هزار میلیارد تومان در زیر مجموعه فعالیت‌های نرم-افزاری و کالبدی طرح بازآفرینی قرار گیرند. یکی از مهم‌ترین معضله‌های حال حاضر بیشتر شهرهای کشور از جمله استان هرمزگان، وجود بافت‌های ناکارآمد است که تهدیدهای بسیار فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نهفته در وجود این بافت‌ها خطری جدی برای جامعه محسوب می‌شود. بر اساس آمارهای موجود ۲۲ میلیون نفر از جمعیت ۸۳ میلیونی ایران در بافت‌های تاریخی و فرسوده شهرها زندگی می‌کنند و طبق برنامه ششم توسعه سالانه ۲۷۰ محله شامل بافت فرسوده، بافت تاریخی و سکونتگاه غیر رسمی بازآفرینی و ساماندهی می‌شود. دلایل مختلفی از جمله مهاجرت‌های بی‌رویه از روستاها به شهرها، کمبود امکانات و خدمات شهری و مناسب نبودن تأسیسات زیربنایی در بخش‌هایی از شهرها سبب مهاجرت ساکنان بومی به مناطق دیگر شهرها شده است. در نتیجه این مهاجرت‌ها، نرخ رشد جمعیت در این مناطق منفی شده و از سوی دیگر به دلیل وضعیت اقتصادی و اجتماعی ساکنان بافت‌ها، روند بهسازی و نوسازی درون بافت به کندی صورت گرفته که همه این عوامل سبب گسترش بافت‌های مسئله‌دار شده است. تمام معضلات و مشکلاتی که به آن‌ها اشاره شد، اگر با وقوع بلایای طبیعی مانند زلزله همراه شود به فاجعه و بحرانی بدل خواهد شد. هدف مطالعه حاضر، نقش مدیریت بحران مدیریت بحران در راستای کاهش سوانح و آسیب‌های طبیعی در بافت فرسوده شهر بندرعباس از دیدگاه جامعه‌شناسی شهری می‌باشد.

مبانی نظری

اگر از جنبه مادی و خارجی شهر را مورد توجه قرار دهیم، شهر بدو انبوهی از افراد انسانی و فضایی را که در آن سکونت گزیده‌اند شامل می‌شود. در این جا نظم جاری مربوط به مسائل زیر در خور توجه است: جمعیت شهری (از نظر تعداد، تراکم، ترکیب و ساختمان و تحول) طرز پراکندگی و قرار گرفتن جمعیت در فضای شهر اصول تمایز بین قسمت‌های مختلف فضای شهر و تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی

افراد و گروه‌هایی که در آن زندگی می‌کنند. از جهت دیگر، شهر عبارت از یک سازمان اجتماعی پیچیده است. یعنی، شهر تنها از تجمع افراد تشکیل نمی‌شود، بلکه مشتمل بر گروه‌های مختلفی، مانند خانواده، طبقات اجتماعی، کارگاه‌ها و کارخانه‌ها، گروه‌های نژادی، انجمن‌های مختلف و غیره است. بافت فرسوده شهر نیز، کل یا بخشی از فضای شهری می‌باشد که سیستم‌های زندگی آن‌ها با ناکارآمدی و اختلال از نظر عملکرد و کارکرد مواجه هستند (۱۳)، و به بافت‌هایی اطلاق می‌شود که فرسودگی و انحطاط عوامل مختلف کالبدی، عملکردی، زیست محیطی، اجتماعی یا اقتصادی باعث کاهش کیفیت زندگی در آن‌ها شده باشد. به عبارت دیگر، زمانی که در محدوده‌ای از شهر، حیات آن بنا به هر دلیلی با رکود روبرو گردد، بافت شهری آن محدوده در روند فرسودگی قرار می‌گیرد (۱۲). بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهری اصطلاحی است که به طور کلی به تغییرات شهری از طریق بازسازی، نوسازی و اغلب تخصیص مجدد زمین شهری به کاربری‌های مورد نیاز اشاره دارد. و با توجه به نیاز مردم، بازآفرینی را می‌توان به منظور ارتقاء مهارت‌ها، ظرفیت‌ها و آمال شهروندان به منظور ایجاد مشارکت در فرصت‌ها و بهره‌گیری از آن‌ها در نظر گرفت (۱۶). بازآفرینی به طور کلی از اصطلاحات نوسازی و توانبخشی حاصل می‌شود که هم راستای بازسازی و اصلاح اقتصاد شهری در راستای برابری اجتماعی و تعاملات اجتماعی می‌باشد (۹). از طرفی، بازآفرینی بسیاری از سیاست‌های محیط زیست را بهبود می‌بخشد و عملکرد زمین، املاک و به خصوص بازار مسکن را ارتقاء می‌بخشد. برخی دیگر از هدف‌های آن نیز با یک برنامه گسترده اجتماعی همراه است که برای بهبود سلامت، کاهش جرم و جنایت و ساختن سرمایه اجتماعی موثر می‌باشد. بازآفرینی شهری، به بهبود کلی کیفیت مناطق شهری با تمرکز بر حل مشکلات کالبدی، اجتماعی و اقتصادی اشاره دارد و موضوع مهمی در برنامه‌ریزی، طراحی شهری، جامعه‌شناسی و رشته‌های مربوطه می‌باشد (۱). فرسودگی فرآیندی است که به دنبال افول کیفیت یک منطقه شهری مطرح می‌شود که این فرآیند شامل گروه متشکل از ذی‌نفعان با درجات مختلف درگیر با مداخلات و هم‌چنین منافع مختلف می‌باشد (۲). بازآفرینی شهری دیدگاه جامع و یکپارچه‌ای شامل اقداماتی که به دنبال حل مشکلات شهری بوده و موجب بهبود قابل ملاحظه وضعیت اقتصادی، کالبدی، اجتماعی و زیست محیطی ناحیه‌ای می‌شود که به تعبیر یا ارائه فرصت‌هایی برای بهبود نیاز دارد (۱۱). از این رو، ابعاد بازآفرینی شهری می‌تواند به طور گسترده‌ای به عنوان مسائل مربوط به اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، کالبدی و حاکمیت مربوط به محیط شناخته شود که این چهار بعد، متقابلاً منحصر به فرد نیستند، اما متصل هستند (۱۶). در مجموع رویکرد بازآفرینی پایدار شهری یکی از جدیدترین رویکردهای پذیرفته شده جهانی در مواجهه با بافت‌های فرسوده شهری می‌باشد. زمینه ظهور این رویکرد را باید به اصول مطرح شده در توسعه پایدار و اهمیت یافتن نقش مشارکت گروه‌های ذی‌نفع در فرآیند برنامه‌ریزی شهری دانست (۱۸). فرآیند بازآفرینی شهری موثر بایستی به معیارهای پایداری زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی تأکید کند (۱۰). بافت‌های فرسوده در سده اخیر آگاهانه و یا ناآگاهانه دستخوش مدرنیزاسیون و گسیختگی شده اند و شهرسازان را بر آن

داشته تا هر کدام به سلیقه خود بافت‌های کهن شهری را بدون توجه به مسئله مدیریت بحران نیازهای جدید تغییر دهند. توجه و برنامه‌ریزی برای بهبود کیفیت کالبدی و خدماتی بافت فرسوده در جهت مدیریت، از نکات در خور توجه مسئولین است. مدیریت بحران فرآیندی است برای پیشگیری از بحران و یا به حداقل رساندن اثرات آن به هنگام وقوع، برای انجام این فرآیند باید بدترین وضعیت‌ها را برنامه‌ریزی و سپس روش‌هایی را برای اداره و حل آن جستجو کرد. بر اساس نظریه پیرسون و کلایر، مدیریت بحران، تلاش نظام یافته توسط اعضای سازمان همراه با ذی‌نفعان خارج از سازمان، در جهت پیشگیری از بحران‌ها و یا مدیریت اثربخش آن در زمان وقوع می‌باشد (۶). هم‌چنین مدیریت بحران را می‌توان برنامه‌ریزی، سازماندهی، رهبری، هماهنگی، کنترل و پشتیبانی تعریف کرد (۷). دانش مدیریت بحران شهری به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که قبل، بعد و هنگام وقوع بحران، جهت کاهش اثرات این حوادث و کاهش آسیب‌پذیری انجام گیرد. این موضوع ارتباط خاصی با مباحث برنامه‌ریزی شهری، مدیریت شهری و جغرافیا دارد. چرخه مدیریت بحران عبارت است از:

- پیشگیری و کاهش پیامدها: کاهش احتمال وقوع یا تأثیرات ناشی از بحران‌ها در این مرحله موضوع‌های مهمی مانند مقاوم‌سازی بناها و کاهش تأثیرات غیرسازه‌ای مطرح هستند.
- آمادگی: برنامه‌ریزی و پژوهش، آموزش و مانور در این مرحله اجزای مهمی نظیر آموزش، پژوهش، مانور، طراحی و برنامه‌ریزی، ایجاد ساختارهای مدیریتی و مدیریت منابع قرار دارند.
- مقابله: ارائه خدمات اضطراری بلافاصله پس از وقوع بحران در این مرحله فعالیت‌های مهمی مانند اجرای طرح‌های عملیاتی، استاندارد مدیریت بحران و هماهنگی بین بخشی مدنظر قرار می‌گیرد.
- بازسازی: بازگرداندن جامعه به حالت عادی و نه لزوماً حالت پیش از بحران.

پیشینه تحقیق

بلایای طبیعی نظیر سیل، زلزله، گردباد در طول دوران حیات کره زمین همواره وجود داشته است و خواهد داشت اما نکته قابل توجه این است که اثرات این بلایای طبیعی کاملاً از بین نمی‌رود و تنها می‌توان اثرات آن را متعادل ساخت. وضعیت بحرانی وضعیتی است که بر اثر وقوع یک حادثه مشخص روی داده به طوری که سازمان‌های معمول با منابع و امکانات موجود قادر به مقابله با آن نیستند. مدیریت بحران به عنوان واکنشی در برابر وضعیت بحرانی در بر گیرنده یک سری عملیات و اقدامات پیوسته و پویا است که به طور کلی بر اساس اصول کلاسیک مدیریت شامل برنامه‌ریزی، سازماندهی، تشکیلات رهبری و کنترل است. مدیریت بحران بسته به زمان و مکانی که بحران در آن روی می‌دهد می‌تواند متفاوت عمل کند (۱۵). پیامدها و زیان‌های پس از بحران، البته با توجه به شدت حادثه کاملاً آشکار است. فرو ریختن ساختمان‌ها، بر هم خوردن تعادل و زندگی عادی جامعه. در این جا مساله این است که وقتی حادثه و یا به عبارتی بحران روی داد، پس از آن چه باید کرد و برنامه‌های از پیش تعیین شده را برای

کاهش خسارات جانی و مالی باتوجه به اولویت اجرا نمود. در این پژوهش مرحله پس از بحران و اقدامات لازمه در این دوره مورد بررسی قرار گرفته است. به گونه‌ای که با رعایت موارد ذکر شده و اقدامات لازمه از فجایع آتی پیشگیری شود. لزوم بازسازی شهر در مناطق کم خطر، احداث ساختمان‌ها مطابق قوانین مقاومت‌سازی، اقدامات اجرایی در زمینه بازسازی، طرح‌ریزی بافت شهر به شکل مناسب که در مواقع بحران ناشی از وقوع زلزله واجد انعطاف لازم برای جریان سریع اقدامات مقابله با بحران آتی باشد و تطابق الگوهای ساخت و ساز با ویژگی‌های فرهنگی و زیست‌معیشتی ساکنین به گونه‌ای که توسعه‌های آتی فضاهای مسکونی نیز در صورت وقوع تحت کنترل دستگاه نظارتی بوده و مغایرتی با قوانین مقاوم‌سازی نداشته باشد (۱۶). در پژوهشی با عنوان سنجش ظرفیت‌های تاب‌آور در مجموعه شهری قزوین به این نتیجه رسیدند که مجموعه شهری قزوین به لحاظ ابعاد نهادی و سپس ابعاد کالبدی و فضایی در وضعیت نامناسب‌تری قرار دارند و اغلب شاخص‌ها از حد بهینه پایین‌تر است. در پژوهش خود در مورد ارزیابی میزان تاب‌آوری کالبدی شهری در برابر مخاطرات زلزله شهر زنجان و شناسایی شاخص‌ها و عوامل موثر در میزان تاب‌آوری کالبدی زنجان با استفاده از مدل تصمیم‌گیری چند معیاری تودیم نتیجه‌گیری می‌کند که مناطق شمالی و شرقی شهر زنجان تاب‌آوری بیشتری دارند (۸). بکناش و نصرآبادی در تحقیقی با استفاده از روش تحلیلی-توصیفی به بررسی آسیب‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری در مقابل سوانح طبیعی پرداخته و رویکردهای مدیریتی و مداخله‌ای مناسب را به منظور تقلیل اثرات مخرب سوانح طبیعی در بافت‌های فرسوده شهری ارائه شده است. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته در این می‌توان نتیجه گرفت بافت‌های شهری و عناصر انسان ساخت فضاهای شهری، به مرور زمان دچار فرسودگی و تخریب می‌گردند و به همین دلیل پایدار نگه داشتن کالبد‌های شهری نیازمند مداخلاتی در جهت اصلاح و بهسازی وضع موجود می‌باشد و این امر ضرورت مداخلات کالبدی در بافت را نشان می‌دهد (۳).

روش تحقیق

این پژوهش بر اساس ماهیت تحقیق، کاربردی بود. روش پژوهش، از نوع کیفی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها اسنادی و کتابخانه‌ای و روش تحلیل به صورت توصیفی انجام گرفت.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌ها، این شهر به مانند بسیاری از شهرهای دیگر تحت تاثیر روند مهاجرت بی‌رویه روستاییان و سرازیر شدن مردمان از استان‌ها و شهرهای اطراف به خاطر اشتغال به واسطه قطب اقتصادی و تجاری بودنش و توسعه شهر در سال‌های اخیر دستخوش دگرگونی‌های زیادی شده است که الگوی خطی در امتداد خط ساحل از شرق و غرب کشیده شده است، در مقابل تغییر ساختار کالبدی و فضایی شهر نیازهای تازه‌ای را از لحاظ تامین فضاهای خدماتی و سکونتی بر شهر تحمیل نموده است

که می‌توان تبعات آن را این گونه بر شمرد: تصرف حاشیه شهر و کوه‌ها در بافت فرسوده مانند تپه الله-اکبر، احداث خیابان‌های جدید در محلات شهناز، چاهستانی‌ها، کمربندی و محله شمیلی‌ها و کوی دوهزار، رونق بخشیدن به شرق (گلشهر) و خط ساحلی و جنوب شهر (مجاورت دریا) و فرسودگی روز افزون بافت‌های فرسوده و سنتی، تخلیه بافت‌های قدیمی از ساکنین ابتدایی و جابجایی آن‌ها به نقاط جدید و مرفه و جایگزینی بافت قدیمی توسط و اقشار کم درآمد مهاجران و در نتیجه تغییر بافت و چهره اجتماعی ساکنان، با عنایت به ساختار فعلی شهر بندر عباس ملاحظه می‌گردد که شهر کاملاً در منطق قدیمی فشرده با تراکم جمعیتی بسیار بالا و پراکندگی نابرابر در محلات جدید و قدیم در خدمات اورژانس و آتش‌نشانی و سایر خدمات ضروری که شرایط بافت‌های قدیمی و فرسوده شهر را بحرانی‌تر می‌نماید و در صورت وقوع زلزله احتمالی شاهد یک فاجعه انسانی خواهیم بود. بنابراین لزوم توجه سریع به برنامه‌ریزی‌های لازم به ویژه از بعد برنامه‌ریزی شهری مهم می‌باشد. دلایلی که منجر به شکل‌گیری این حوادث می‌شود عبارتند از احداث بناهای غیر رسمی و قرارگیری بافت فرسوده شهر بر روی گسل، کیفیت نازل ساختمانهای واقع در بافت، ضعف در مدیریت بحران در قبل و حین و بعد از وقوع زلزله، تراکم جمعیتی بالا در بافت‌های غیر رسمی و فرسوده، نابرابری توزیع و پراکنش خدمات اورژانسی و ایمنی.

مواردی را که مدیریت بحران توان‌مند باید آمادگی لازم را داشته باشد تا در سه زمان (قبل و بعد و حین) وقوع بحران به آن عمل نماید:

آموزش‌های لازم جهت کارکنان مدیریت بحران و مردم مخصوصاً ساکنین بافت فرسوده، نصب علائم اخطار خطر، انتقال مجروحان، جستجو و نجات افراد آسیب دیده و گرفتار زیر آوار، اسکان موقت حادثه‌دیدگان، سازماندهی نیروهای امدادی، جلوگیری از آلودگی محیط زیست، دفن سریع اجساد، برقراری امنیت شهری، راه‌اندازی تاسیسات حیاتی و زیر بنایی، اداره امور توسط افراد بومی و دلسوز، مدیریت روستاها و شهرهای کوچک به داخل شهر، ترمیم ترافیک درون و برون شهری در صورت آسیب، افزایش اعتماد ساکنین بافت فرسوده به مدیریت بحران و مشارکت و همکاری‌های لازم با آن‌ها.

با توجه به موارد بالا نیاز به اقدامات پیشگیرانه در سطح شهر لازم می‌باشد. این اقدامات عبارتند

از:

الف) با توجه به این که عمده خسارت‌های وارده به سازه‌های غیر استاندارد وارد می‌شود، مسئولان مربوطه این مساله را از دو مسیر مورد کنترل قرار دهند. در ساخت و سازه‌های جدید، ضوابط مربوط به مقاوم‌سازی به طور جدی رعایت شده و ساز و کار مربوط به این مساله از طرف سازمان‌های مربوط تعریف و اجراء شود. از واگذاری این نظارت به بخش خصوصی خودداری شود و مسیر بعدی با توجه به دسترسی راحت به مواد قرضه برای ساختمان‌سازی در ساختمان‌های قدیمی مقدار قابل ملاحظه‌ای سنگ و بلوک با ملات نه چندان محکم استفاده شده است. بنابراین دیوارها عموماً سنگین و نامقاوم

هستند که در صورت ریزش خسارات شدیدی به وجود می‌آورند و آواربرداری بسیار سخت و تلفات انسانی را تا حد زیادی بالا می‌برد. لذا باید به ترمیم و نوسازی این مسکن‌ها پرداختیم. این محلات عمدتاً در بخش مرکزی و قدیمی شهر با بافت‌های فرسوده می‌باشند که شامل محلات شهرک شغو، تلابند، کمربندی، شهناز، دوهزار، محله شمیلی‌ها، چاهستانی‌ها، نایبند، اسلام‌آباد، شاه حسینی، سید کامل می‌باشند. با توجه به این که امداد رسانی بعد از زلزله در کاهش تلفات بسیار مهم می‌باشد و این امکان با وجود تسهیلات شامل نیرو، تجهیزات و زیربنای مناسب امکانپذیر است. برای دستیابی به این اهداف، ضرورت دارد اقدامات زیر انجام شود:

با توجه به عرض نامناسب خیابان‌ها در مناطق قدیمی و بافت فرسوده که امکان عبور ماشین‌های آتش‌نشانی و امدادی را در بعضی موارد غیر ممکن می‌سازد. نسبت به اصلاح و تعریض خیابان‌ها و معابر اقدام نماید. بر پایه مطالعات بیشتر خسارت‌های جانی و مالی در اثر آتش‌سوزی‌های حاصل از بریدگی لوله‌های گاز و انفجار مخازن گاز در ساعات اولیه بعد از زلزله خواهد بود، به لحاظ این که در شهر بندرعباس اخیراً در برخی مناطق اقدام به ایجاد انشعاب گاز نموده‌اند با کارگذاری سیستم‌های قطع اتوماتیک حساس به لرزش به محض وقوع لرزش با قدرت معین جریان گاز از پست‌های اصلی قطع شود. همکاری و آموزش جهادی عموم مردم با سازمان مدیریت بحران، در حال حاضر در بیشتر قسمت‌های بافت قدیمی شهر سیستم برق‌کشی قدیمی و فرسوده و عمدتاً تیر برق چوبی می‌باشند. بنابراین لازم است برق شهری از شبکه هوایی به شبکه زیر زمینی منتقل شود. دستگاه‌های لرزه‌نگاری را به تعداد کافی در شهر راه‌اندازی و ایستگاه‌های لرزه‌نگاری ایجاد کرد. مناطق صاف و همواری در اطراف شهر که به تجهیزات اولیه از جمله برق و مخابرات مجهز می‌باشند برای اسکان موقت زلزله‌زدگان پیش‌بینی کرد.

جدول شماره (۱): تدوین راهبردهای یکپارچه بازآفرینی پایدار بافت فرسوده شهر بندر عباس بر اساس ابعاد تاب‌آوری

نوع تصمیم‌گیری	مقاصد		سیاست
	هدف کلان	هدف خرد	
توسعه محیطی	ایجاد ساختار کالبدی - فضای منسجم ایمن با زیرساخت‌های تاب‌دوام پایدار شهری	ساختار کالبدی پایدار	اصلاح ساختار دسترسی‌ها بر اساس رعایت سلسله‌مراتب راه‌ها به منظور ارائه خدمات‌رسانی در زمان بحران و مخاطره
		ارتقاء ایمنی و کیفیت زیرساخت‌ها	اصلاح دسترسی
		ارتقاء ایمنی و کیفیت زیرساخت‌ها	اصلاح دسترسی
اجتماعی	ایجاد ساختار اجتماعی تاب‌آور بر اساس ارتقاء سرمایه اجتماعی	توسعه سرمایه اجتماعی با توجه به دانش و مهارت و آگاهی	اصلاح ساختار دسترسی‌ها بر اساس رعایت سلسله‌مراتب راه‌ها به منظور ارائه خدمات‌رسانی در زمان بحران و مخاطره
		ارتقاء سطح انسجام و اعتماد اجتماعی	اصلاح دسترسی
		ارتقاء سطح انسجام و اعتماد اجتماعی	اصلاح دسترسی
اقتصادی	ایجاد ساختار اقتصادی پویا و پایدار	ایجاد اشتغال پایدار	اصلاح ساختار دسترسی‌ها بر اساس رعایت سلسله‌مراتب راه‌ها به منظور ارائه خدمات‌رسانی در زمان بحران و مخاطره
		تقویت عملکرد نقش خدماتی	اصلاح دسترسی
		تقویت عملکرد نقش خدماتی	اصلاح دسترسی
نهادی - سازمانی	ایجاد ساختاری - نهادی پایدار	تقویت بنیان‌های قانونی و طرح‌های بازآفرینی پایدار و تاب‌آوری شهری	اصلاح ساختار دسترسی‌ها بر اساس رعایت سلسله‌مراتب راه‌ها به منظور ارائه خدمات‌رسانی در زمان بحران و مخاطره
		تقویت بنیان‌های قانونی و طرح‌های بازآفرینی پایدار و تاب‌آوری شهری	اصلاح دسترسی
		تقویت بنیان‌های قانونی و طرح‌های بازآفرینی پایدار و تاب‌آوری شهری	اصلاح دسترسی

(GIS) تهیه سیستم اطلاعات جغرافیای شهرها، حوزه‌بندی پدافندی شهر: به معنای تقسیم شهر به چند حوزه کالبدی برای تسهیل در عملیات مدیریت بحران، مکان‌یابی نقاط فرود هلیکوپترهای امداد و نجات برای انتقال افراد، مکان‌یابی ایجاد بیمارستان‌های صحرایی در هر حوزه و در سطح شهر، مکان‌یابی بهترین نقاط برای اسکان موقت یا نیمه دائم ساکنان هر حوزه، آموزش همگانی به شهروندان.

وظایف مدیریت بحران شهر به سه دوره کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت تقسیم شده است که عبارتند از:

- در کوتاه مدت

۱. تلاش برای هماهنگ کردن سازمان‌های مرتبط با حوادث طبیعی زلزله
۲. ایجاد و برقراری شبکه اطلاع رسانی عمومی
۳. ایجاد و نگهداری شبکه ارتباط اضطراری
۴. تعیین مکان‌های اسکان موقت
۵. تعیین روش‌های تخلیه اضطراری

- در میان مدت

۱. تعیین ساختار مناسب برای مدیریت بحران
۲. برنامه‌ریزی کاربری اراضی برای کاهش خطرات احتمالی زلزله
۳. تخریب کاربری‌های نامناسب در اطراف گسل‌ها
۴. نوسازی کاربری‌های ضروری در زمان وقوع زلزله احتمالی
۵. تعریض معابر اصلی شهر و باز کردن معابر بن‌بست
۶. نوسازی بافت‌های فرسوده
۷. کنترل و نظارت بر ساخت و سازها در شهر
۸. بازسازی سیستم‌های خدمات شهری

- در بلند مدت

۱. مقاوم‌سازی تمام ساختمان‌های دولتی و شرکت‌های خصوصی
۲. پرداخت وام‌های بلند مدت به شهروندان برای مقاوم‌سازی واحدهای ساختمان‌های شهر
۳. برنامه‌ریزی کاربری اراضی برای شهرهای اطراف تحت تاثیر گسل‌های اطراف
۴. برنامه‌ریزی مدیریت بحران برای کل استان.

جدول شماره (۲): نیروهای پیشران (روندها و رویدادها) و اولویت‌بندی

نیروهای پیشران		
۱	تدوین سند بازآفرینی شهری کشور و ایجاد ستاد بازآفرینی	روند مثبت
۲	تبدیل تاب‌آوری به یکی از مولفه‌های اصلاح بافت فرسوده	
۳	افزایش جذب سرمایه‌گذاری و انبوه‌ساز	
۴	اختصاص بودجه دولت به بازآفرینی بافت فرسوده	
۵	تدوین طرح بهسازی و نوسازی شهر بندر عباس	
۱	گسترده‌گی و پراکنش بیشتر بافت فرسوده شهر بندر عباس	روند منفی
۲	تشدید فرسودگی بافت‌های غیر رسمی	
۳	کاهش تاب‌آوری کالبدی و افزایش آسیب‌پذیری بافت	
۴	افزایش میزان مهاجرپذیری بافت	
۱	شناسایی بافت فرسوده بندر عباس به منظور ایجاد پهنه اقتصادی	رویداد مثبت
۲	ارائه بسته تشویقی نوسازی بافت فرسوده	
۳	آغاز کار دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی	
۱	تبدیل محدوده بافت فرسوده به جولانگاه تبهکاران	رویداد منفی
۲	تشدید روند مهاجرپذیری بافت‌های فرسوده ناشی از افزایش اجاره بها در سایر مناطق شهر بندر عباس	

هم‌چنین، در عوامل درونی تلاش برای ایجاد ساختار مدیریتی از پایین به بالا در قالب سرای محلات نظیر محله چاهستانی‌ها، تلاش سازمان‌های خدمات‌رسان برای ارتقاء سطح کیفی زندگی ساکنین در کل بافت و شروع روند نوسازی در کلان پهنه‌ها سه عامل درونی با بالاترین رتبه در بافت فرسوده شهر بندر عباس می‌باشند و از طرف دیگر نیز تعدد سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط با وظایف مشابه و همپوشانی وظایف آن‌ها با یکدیگر، تصرف اجباری زمین بر اساس قانون بدون توجه به تبعات آن و ناهماهنگی عملکردی در نهادهای مسئول از جمله سه عامل بیرونی اثرگذار در محدوده مطالعاتی می‌باشند که در جدول (۳) تمامی عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و اولویت‌بندی آن‌ها مطرح شده است.

جدول شماره (۳): عوامل درونی (قوت‌ها و ضعف‌ها) و اولویت‌بندی آن‌ها

عوامل درونی		
S1	تلاش برای ایجاد ساختار مدیریتی از پایین به بالا در قالب محلات	۳ ن
S2	تلاش برای سازمان‌های خدمات‌رسان جهت ارتقاء سطح کیفی زندگی در کل بافت	
S3	شروع روند نوسازی در کلان پهنه شهر بندر عباس	
S4	وجود اراضی فاقد کاربری برای ایجاد کاربری‌های خدماتی در بافت فرسوده	
S5	دسترسی درصد بالای ابنیه به خدمات آب، برق، گاز، ...	
S6	وجود ساختار سلسله‌مراتبی دسترسی	
S7	وجود احساس تعلق به سکونت	
S8	وجود زمینه اشتغال‌زایی درون بافت	
S9	افزایش تمایلات سرمایه‌گذاری در بافت	
S10	تمایل مشارکت ساکنین در برنامه‌های مدیریت بحران	

S11	تمایل ساکنین به مشارکت در پروژه‌های خدماتی	سوانح
S12	آشنایی ساکنین از وجود مخاطرات و عواقب آن	
S13	پتانسیل بالای توسعه مسکونی در بافت	
W1	تعداد نهادهای ذی‌ربط و همپوشانی وظایف آن‌ها	
W2	تصرف اجباری زمین بر اساس قانون	
W3	ناهماهنگی عملکردی در نهادهای مسئول	
W4	نبود اطلاعات جامع در ارتباط با تاب‌آوری	
W5	پایین بودن انگیزه و محرک ساکنین	
W6	نبود سیستم و شبکه آب و فاضلاب	
W7	بی‌تفاوتی مسئولین ذی‌ربط به اجرای طرح‌های مصوب	
W8	ضعف ابزاری سازمان امدادی و نهادی مرتبط	
W9	فقدان شبکه دسترسی ایمن برای خدمات‌رسانی	
W10	روند ساخت و سازهای جدید بدون پروانه	
W12	سطح پایین سرویس خدمات‌رسانی	
W13	استفاده غیرقانونی از انشعابات شهری در کلان پهنه	

هم‌چنین بر اساس جدول شماره (۴) عوامل بیرونی، وجود اراضی مستعد گردشگری درون محدوده کالبدی شهر و پیرامون آن موقعیت مناسب نسبت به بزرگراه امام حسین (ع) و آزادراه خلیج فارس و در حال انجام بودن مطالعات طرح‌های بازآفرینی برای کل محدوده از جمله فرصت‌های موجود در بافت فرسوده شهر بندر عباس می‌باشد و از سوی دیگر نبود امکانات مناسب اجرایی نمودن شورایاری در سطح کل محلات، علنی و شفاف نبودن مراحل اجرایی طرح‌های تهیه شده برای شهروندان و پایین بودن سطح بهداشت و کمبود امکانات خدماتی سه عامل تهدیدزای مهم برای بافت فرسوده شهر بندرعباس به شمار می‌روند.

جدول شماره (۴): عوامل بیرونی (فرصت و تهدیدها) و اولویت‌بندی آن‌ها

عوامل بیرونی		سوانح
O1	وجود اراضی مستعد گردشگری درون شهر	
O2	موقعیت مناسب به بزرگراه خلیج فارس و بلوار امام حسین	
O3	در حال انجام بودن مطالعات طرح‌های بازآفرینی	
O4	امکان تزریق فضای سبز مورد نیاز مطابق طرح تفضیلی	
O5	اختصاص اعتبارات ویژه برای بافت فرسوده از طریق بانک جهانی	
O6	حس تعلق بالای مردم بندرعباس نسبت به بافت‌های فرسوده شهری	
O7	پیشنهاد طرح‌های فرادست برای تسریع فرآیند بازآفرینی	
O8	پر رنگ شدن مقوله تاب‌آوری شهری در سازمان‌ها	
O9	امکان افزایش تعاملات اجتماعی ساکنان	
O10	اختصاص بودجه مصوب سازمان‌ها برای افزایش تاب‌آوری	
O11	احداث بزرگراه ساحلی به میناب و شهرهای شرقی	

پر رنگ بودن نقش و ضریب تاثیرگذاری معتمدین	O12	شهر
اختصاص اعتبارات مصوب برای بافت فرسوده	O13	
نبود امکانات مناسب اجرایی نمودن شوراییاری	T1	
عدم شفافیت مراحل اجرایی طرح‌های تهیه شده	T2	
پایین بودن سطح بهداشت و کمبود امکانات خدماتی	T3	
تداخل وظایف سازمان‌های مسئول در امر مدیریت بحران	T4	
کم توجهی به قوانین و مقررات مصوب مرتبط با بازآفرینی	T5	
به مخاطره افتادن هویت فرهنگی بومی	T6	
مهاجرت از محله‌های فرسوده به علت نبود فرصت شغلی	T7	
هزینه بالای بازسازی و نوسازی	T8	
پیشرفت کند اجرای طرح‌های بازآفرینی	T9	
نبود ارگان متولی برای تاب‌آوری شهر بندرعباس و نقش هماهنگ کننده	T10	
گسست اجتماعی محلات فرسوده	T11	
نبود بسترهای لازم برای مشارکت مردم در امور شهری	T12	
وجود کاربری‌های بزرگ مقیاسی صنعتی	T13	

بحث و نتیجه‌گیری

وقوع زلزله عارضه طبیعی زمین است و باید بسترسازی‌های لازم در فرایند شهرسازی در کشور بر اساس اصول فنی و مهندسی رعایت شود. بستر طبیعی که اکثر شهرهای ایران بر روی آن مکان‌یابی شده و در ادوار تاریخی نیز رشد و توسعه یافته است. همواره به صورت بالقوه شرایط لازم را برای ابتلا و وقوع حوادث مختلف در خود دارد. با توجه به مکان‌گزینی بیشتر شهرهای کشور در دامنه کوه‌ها و وضعیت زمین ساختی کشور و قرارگیری در کمربند کوه‌زایی آلپ- هیمالیا و وجود گسل‌های فراوان در پیکره زمین‌شناسی و بستری که شهر بر روی آن مکان‌یابی شده و استقرار یافته است امکان وقوع زلزله را در ذهن تداعی می‌کند. شهر بندرعباس در روی گسل زاگرس قرار گرفته است و دارای ریزگسل‌های فراوانی در اطراف خود می‌باشد و در صورت بروز زلزله ۱۳۵۶ خورگو با شدت ۷ ریشتر تلفات مالی و جانی فراوانی به بار می‌آورد. مدیریت بحران در نواحی شهری به عنوان اقدامی است که در هنگام بروز بلایا و به خصوص زلزله می‌تواند تا حد زیادی اثرات بحران و بلایا را کاهش دهد و شامل چهار مرحله است. برنامه‌ریزی شهری به عنوان عاملی است که نقش بسیار موثری در کاهش ضایعات زلزله دارد. در میان سطوح گوناگون برنامه‌ریزی کالبدی کارآمدترین برای کاهش از میزان آسیب‌پذیری شهرها در برابر زلزله، سطح میانی یا همان شهرسازی است و مفاهیم موجود در شهرسازی مانند ساختار شهری، فرم شهری، کاربری اراضی شهری، تراکم‌های شهری، تاسیسات و زیرساخت‌های شهری، اعم از شبکه آب و برق و گاز و تلفن، شبکه ارتباطی شهر نقش مهمی در میزان آسیب‌پذیری شهر در برابر زلزله دارند. پیچیدگی‌های ساختارهای اجتماعی و کالبدی در شهرهای بزرگ نیازمند مدیریت بحران حساب شده‌ای است که از آمادگی پیش از بحران تا بازسازی بعد از بحران بایستی به

آن توجه کرد. بنابراین در شهرهای بزرگ باید با برنامه‌ریزی درست و دقیق از درون خود این جوامع به مقابله با بحران پرداخت.

پیشنهادها

۱. بازآفرینی بافت فرسوده شهر بندر عباس با توجه به ابعاد تاب‌آوری بر اساس نقش شورایی محلات دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی با تاکید بر حفظ انبیه دارای ارزش میراث فرهنگی و برنامه‌ریزی اجتماع‌محور جهت افزایش انگیزه و ایفای نقش محرک در تشویق ساکنین به مشارکت و افزایش میزان اعتماد ساکنین به نهادها و سازمان‌ها.
۲. اجرای طرح بهسازی و نوسازی شهر بندر عباس و ارائه بسته تشویقی نوسازی بافت فرسوده توسط شهرداری در راستای تسریع روند اجرای طرح‌های بازآفرینی بافت فرسوده و کاهش بی‌تفاوتی مسئولین ذی‌ربط به اجرای مناسب پیشنهادها طرح‌های مصوب در محدوده مطالعاتی با توجه به وجود ظرفیت‌های بالای تولید ارزش افزوده در پروژه‌های عمرانی و اختصاص اعتبارات ویژه بافت فرسوده.
۳. ارتقا تاب‌آوری بافت فرسوده شهر بندر عباس با توجه به تشدید فرسودگی بافت‌های غیر رسمی و گستردگی و پراکنش بیشتر بافت فرسوده با تاکید بر شناسایی بافت فرسوده جهت جذب سرمایه‌گذاری، فراخوان شناسایی فضاهای مناسب برای اسکان اضطراری و تمایل ساکنین به مشارکت در پروژه‌های خدماتی در کل بافت، توجه به قوانین و مقررات مصوب مرتبط با بازآفرینی بافت فرسوده، بازنگری طرح بهسازی و نوسازی شهر با توجه به شاخص‌های تاب‌آوری.
۴. ظرفیت‌سازی سازمانی- نهادی و ساکنین بافت فرسوده شهر بر اساس سند بازآفرینی شهری و ایجاد یکپارچگی مدیریت بازآفرینی در جهت ارتقاء تاب‌آوری در چارچوب قوانین و مقررات مصوب بازآفرینی بافت فرسوده شهر و بهره‌مندی از پتانسیل‌های ارزش افزوده به منظور افزایش جذب سرمایه‌گذاری.
۵. بازآفرینی بافت فرسوده شهری بر اساس تاب‌آوری از طریق دفاتر تسهیلگری و مدیریت از پایین به بالا بر اساس تشکیل شورایی محلات.
۶. بازآفرینی بافت فرسوده شهری بر اساس تاب‌آوری اقتصادی (بازتاب اقتصادی) و تاکید بر باز زنده-سازی CBD شهر بندر عباس به منظور جذب سرمایه‌گذاری در کلان پهنه‌های مطالعاتی، بهره‌مندی از پتانسیل ذی‌نفعان و جلوگیری از مهاجرت جوانان فعال به دیگر مناطق شهر بندر عباس.
۷. بازآفرینی بافت فرسوده شهر بندرعباس با توجه به تمامی ابعاد تاب‌آوری شهری بر اساس اختصاص بودجه کافی و اراضی خالی برای ارائه خدمات برای بهره‌مندی از پتانسیل‌های طبیعی تاریخی و فرهنگی و پویایی مراکز محله در جهت برنامه‌ریزی اجتماع‌محور.

تعارض منافع

«بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله حاضر فاقد هر گونه تعارض منافع بوده است.»

منابع

1. Afacan, Y. (2015). Resident satisfaction for sustainable urban regeneration. *Municipal Engineer*: 3, P.p: 1-15.
2. Akinsete, E. (2012). Approaches to regeneration and sustainable development: a study of impact assessment and evaluation in the Northwest of England. Ph. D. thesis, University of Bolton.
3. Baktash, N; Nasrabadi, M. (2015). Reducing the impact of accidents by managing and improving worn-out urban structures, the first national conference on urban management in Iran.
4. Dadashpour, H; Adeli, Z. (2015) Measuring resilience capacities in Qazvin urban complex, *Journal of Crisis Management*, Volume 4, Number 2, Fall and Winter 2015, P.p: 5-17.
5. Davis, I; Aysan, Y. (1992). Disasters and the small dwelling-process, realism and knowledge: Towards an agenda for the International Decade for Natural Disaster Reduction (IDNDR). In *Disasters and the Small Dwelling Conference* (P.p: 8-22). James and James.
6. McManus, S; Seville, E; Vargo, J; Brunson, D. (2008). Facilitated Process for Improving Organizational Resilience. *Natural Hazards Review*, 9 (2), P.p: 81-90.
7. Mitchell, T. (2003). An Operational Framework for Mainstreaming Disaster Risk Reduction. Benfield Hazard Research Center.
8. Mohammadi Serin Dizaj, M; Ahadnejad Roshti, M. (2016). Evaluation of Urban Physical Resilience to Earthquake Risk Study: Zanjan, *Journal of Spatial Analysis of Environmental Hazards*, Spring 2016, Volume 3, Number 1, P.p: 103-114.
9. Mohebifar, A; Sobhiyah, M.H; Rafieyan, M; Yeganeh, Y.H; Elahi, Sh. (2017). Governance of distressed areas regeneration program of Tehran with network approach. *The Scientific Journal of NAZAR research center (NRC) for Art, Architecture & Urbanism*. 14, 53, P.p: 5-14.
10. Pontrandolfi, P; Manganelli, B. (2018). *Urban Regeneration for a Sustainable and Resilient City: An Experimentation in Matera*. Springer International Publishing AG, part of Springer.
11. Roberts, P. (2017). The evolution, definition and purpose of urban regeneration. In P.
12. Rosemary D.F. Bromley, Andrew R. Tallon, Colin j. Thomas. (2005). City center regeneration through residential development: Contributing to sustainability, *Urban Studies*, Vol. 42, No13.
13. Shahkarami, N. (2016). Prioritize of Intervention Zones in Central Deteriorated Fabrics of Arak City According to Functional, socio-Economic and Environmental Indicators. *The Scientific Journal of NAZAR research center (NRC) for Art, Architecture & Urbanism*. 13 (39), P.p: 65-74.
14. Taghvaei, Ali Akbar and Nikoparast, Sara. (2006). The First National Conference on Earthquake Crisis Management in Historically Cities, Tehran.
15. Taghvaei, Masoud & Darabi, Mojgan. (2008). Urban Crisis Management with Emphasis on the Post- Crisis Stage, *Journal of Human Settlement Planning Studies (Geographical Perspective)*, Spring and Summer 2008, Volume 3, Number 6; P.p: 23-36.
16. Tallon, A. (2010). *Urban regeneration in the UK*. Taylor & Francis e-Library.
17. Vilaplana, B. (1998). Partnerships and networks as new mechanisms towards sustainable urban regeneration. University College, London, Development Planning Unit.
18. Vickery, J. (2007). *The Emergence of Culture-led Regeneration: A policy concept and its discontents*. Research Papers No 9. Centre for Cultural Policy Studies, University of Warwick.